

ISTORIA LA CELE MAI ÎNALTE COTE ALE CINSTIRII ÎN ANII EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

GH. I. IONIȚA

Problematica de real interes și de mare cuprindere despre care avem deosebita onoare de a scrie în cele ce urmează ne obligă să subliniem, de la bun început, faptul că învățămîntul românesc, școala de toate gradele, știința și cultura noastră trebuie să fie recunoscătoare și sint recunoscătoare faptului că — poate mai mult decît în oricare alt domeniu — s-a făcut prezentă în deceniile Epocii Nicolae Ceaușescu în domeniul cercetării și scrierii istoriei — în istoriografie deci —, în predarea istoriei în școala noastră de toate gradele, renunțarea la povara ideilor preconceptuate, a dogmelor și judecăților fetișizate, simpliste, vulgarizatoare, rigide, a tabuurilor de tot felul, în primul rînd a celor istoriografice, care sufocau curent — pînă în 1965 — gîndirea creatoare pe acest tărîm. Și tot astfel, poate că mai mult și mai rapid decît în oricare alt domeniu, a pătruns în acest interval de timp de două decenii în istoriografie un curent proaspăt, tonifiant de gîndire dialectică, curajoasă, animată de sinceritate, de convingeri ferme, inspirat din analize duse pînă la capăt asupra istoriei așa cum a fost ea, în afara influenței oricărei prejudecăți, a oricărui spirit conjunctural și a oricărei voințe abuziv-subiective, inspirat totodată din contactul direct cu tezaurul de experiență universală în acest domeniu și, mai larg vorbind, cu tezaurul culturii și civilizației universale.

Defrișînd cu deosebit curaj și cu largi deschideri comuniste terenul într-o asemenea zonă precum cea a cercetării și interpretării obiective, a scrierii și difuzării cunoștințelor de istorie — din adîncimea timpurilor și pînă în zilele noastre —, gîndirea cutezătoare, revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut din primul moment și continuu pe firul timpului a dezvălui, a răsturna tezele neștiințifice care se cuibăriseră în activitatea istoriografică, denaturările și falsurile, destule dintre ele de o gravitate jenantă pentru a fi doar și numai amintite acum. E lesne de înțeles că pentru a fi înlăturate din realitatea românească asemenea fenomene se impunea o judecată guvernată de adevăr, respectul pentru valoarea științifică autentică a istoriei și, mai presus de orice, o mare dragoste pentru propriul popor, pentru înaintași, pentru gîndul și fapta lor de bine, care s-au încrustat cu litere de aur pe firul devenirilor noastre prin vremi.

Omul de excepție, Omul de mare omenie, Omul de un remarcabil curaj și de o nedesmințită principialitate revoluționară comunistă care a fost cerut stringent de vremuri să-și facă apariția la timpul potrivit pentru a aduce — cu dreaptă măsură — lumină și în acest domeniu al

istoriei și al istoriografiei, domenii atât de apropiate firii și sufletului nostru, al tuturor locuitorilor străbunei patrii românești, și-a legitimat din primele momente care au urmat Congresului al IX-lea al partidului atașamentul față de această știință, față de „cea dintii carte a nației” — cum o denumea Nicolae Bălcescu —, adresându-ni-se tuturor, de la bun început, în următorii termeni, care-i dovedeau, îi dovedesc și-i vor dovedi oricând în viitor atașamentul profund față de istorie: „*Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără nici o îndoială că așa ar fi. Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mândri. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii, cinstind pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim și, totodată, pentru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și respectului față de lupta și munca înaintașilor. Numai așa tineretul nostru va învăța să ducă mai departe ceea ce au făurit înaintașii, ceea ce făurește generația de astăzi, să păstreze ca lumina ochilor și să întărească independența și suveranitatea patriei noastre*”¹.

De la înălțimea unor asemenea expresii de respect pentru istorie — înălțime atinsă din primele momente care au urmat alegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, în 1965, în fruntea partidului nostru, apoi și a statului — s-au putut auzi și imediat aplica în practica istoriografică românească comandamente superioare de tipul următoarelor: „*Istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criteriile de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții... Valoarea unei istorii cu adevărat științifice constă în înfățișarea obiectivă a faptelor, în interpretarea lor justă, constituind astfel o oglindă a conștiinței de sine a poporului, a claselor, înmănunchind experiența de viață și de luptă a maselor și a conducătorilor*”².

Din 1965 și pînă în prezentul în care istoria a ajuns să fie ridicată la rangul de *fundament al oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative*, grație cuvîntului izvorît din istorie și pronunțat apăsător de tovarășul Nicolae Ceaușescu, astfel încît să devină literă obligatorie în programul înaintărilor noastre pe căile socialismului, spre comunism, am avut cu toții a înțelege motivațiile esențiale ale aprecierii pe care conducătorul partidului și statului nostru o face în legătură cu

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol .1, București, Edit. politică, 1968, p. 463.

² *Ibidem*, p. 338.

faptul că „Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri”³.

Dar cât de frecvent nu s-a referit și nu se referă și cu date recente tovarășul Nicolae Ceaușescu la istorie !

„Avem o istorie minunată, ne putem mindri cu ceea ce au înfăptuit poporul român, înaintașii noștri! — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul ședinței solemne din 11 iulie 1985, în cursul căreia a fost ales membru titular și Președinte de Onoare al Academiei R. S. România. *Avem datoria să cunoaștem și să clarificăm cât mai bine toate momentele importante din istoria formării și dezvoltării poporului și a națiunii noastre, cu atât mai mult cu cât chiar și astăzi mai sînt unii, peste hotare, care încearcă să pună în discuție, să minimalizeze istoria și lupta poporului nostru. Faptele, realitățile sînt de asemenea natură încît ne permit să respingem orice încercare de a diminua rolul poporului român, al națiunii noastre în dezvoltarea omenirii, a culturii mondiale... Să facem ca tineretul patriei noastre să cunoască istoria — și nu numai atît —, dar să lupte pentru a adăuga noi fapte și cuceriri la istoria glorioasă a poporului nostru, prin noi înfăptuiri în toate domeniile de activitate*”⁴.

Încă și încă o dată — și cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt 1985/1986 — tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat cu mare forță de sugestie următoarele în Cuvîntarea rostită la marea adunare populară din municipiul Iași: „Este necesar să facem în așa fel încît tineretul patriei să cunoască trecutul glorios, îndelungat al poporului nostru, care, în cele mai grele timpuri, a ținut întotdeauna sus steagul luptei pentru a-și apăra propria ființă, independența, pentru a fi stăpîn pe destinele sale !”⁵.

Este perioada anilor 1965—1985 un interval de timp istoricește relativ scurt, dar extrem de bogat în împrejurări în care tovarășul Nicolae Ceaușescu — cu măsura înaltă a cinstirii istoriei mai vechi sau mai noi — a rescris practic întregi capitole fundamentale ale devenirilor noastre prin vremi, capitole asupra cărora timp îndelungat se revărsaseră valuri de erori și de omisiuni, de interpretări obiectiviste, de scheme rudimentare pline de complicități, de vinovății care scoteau din istorie remarcabile pagini de existență și luptă trepidantă, tumultuoasă românească. Dintr-un noian de exemple care ne stau la îndemînă și dintr-un alt noian de amintiri puțin plăcute care ne leagă și pe noi de cunoașterea acestui trecut istoriografic ne-ar fi ușor să reproducem în continuare infinite mostre. Pentru păstrarea seriozității discuției nu o vom face totuși, deși parcă tentația servirii cel puțin a cîtorva ase-

³ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la Plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982*, București, Edit. politică, 1982, p. 15.

⁴ Idem, *Cuvîntare la adunarea solemnă a Academiei R.S.R.*, București, Edit. politică, 1985, p. 11.

⁵ „Scînteia” din 15 septembrie 1985.

menea exemple ne stăpânește. Alegându-le simbolic, firește, nu chiar la întimplare, am cere îngăduința să amintim dogmaticile practici ale aceluia care prin anii '50 decretau drept vinovați de „afirmații șovine“ pe cei care apreciau caracterul necesar și legitim al actelor istorice care au condus la Marea Unire din 1918 a tuturor românilor. Pentru asemenea rătăciți în frontul istoriografiei românești „caracterul [așa-zis] imperialist al participării României la primul război mondial“ era un subiect tare, cu care unii și-au căpătat situații de tot felul, și-au obținut doctorate și și-au permis să dea lecții celor pe care-i taxau în toate chipurile, cu aroganță lipsită de suport, cu meschinărie ce avea ea însăși să ajungă a le clătina înfatuarea puterii pe care artificial se instalaseră și pe care au exercitat-o un timp abuziv.

E drept, sub lespedea de neridicat pe care a așezat-o Congresul al IX-lea — cu tot ce a urmat — pe asemenea manifestări străine bunului renume al muzei Clio n-a mai rămas decât amintirea amară asupra abuzului cu care au încercat și au reușit câte unii să batjocorească pagini fundamentate de istorie românească. Mai tinerii noștri colegi, toți iubitorii de istorie și de adevăr, de azi și de mâine, trebuie să cunoască însă că, într-un trecut nu prea îndepărtat, acum vreo douăzeci și mai bine de ani, s-a întâmplat așa ceva în istoriografia românească, cu grele consecințe, nefaste chiar, într-un anumit sens, pînă astăzi, dacă ținem seama de felul în care răstălmăcesc peste hotare unii pretinși istorici adevăruri ce nu pot fi răstălmăcite, uzînd adeseori de pagini scrise prin anii '50 de către unii dintre aceia pe care-i avem în vedere în aceste rînduri.

A nu cunoaște și a nu lua în considerare asemenea lucruri, înseamnă a nu avea — în fapt — termenul de comparație cu care să măsurăm nivelul atins astăzi de dezvoltarea istoriografiei noastre.

Ca un al doilea caz, l-am introduce în discuție pe al aceluia care — de pe poziții dogmatice exacerbate — au discreditat în aceeași perioadă militantismul, identificîndu-l cu denaturarea conjuncturală a adevărului istoric. Dogmatismul a confundat — prea bine se știe — partinitatea, angajarea politică a istoricului cu manipularea lui pentru a susține ceea ce s-ar putea numi „adevărurile provizorii“ sau, poate, am numi și mai bine, adevărurile care făceau plăcere și trebuință unor cercuri sau persoane interesate. Dogmaticii s-au deghizat în acei ani în promotori ai unei concepții și ai unei metode revoluționare care aveau să supună totul unei critici vehemente. N-aș dori să amintesc în acest spațiu decât istoria scrisă la un moment dat de Mihail Roller după care generații întregi s-au putut rătăci pe drumuri dubioase pe care a fost împinsă cunoașterea istorică de deformările și inepțiile promovate de autorul cărții. Am spus *s-au putut rătăci*, dar totuși nu s-au rătăcit, pentru că altul a fost și este suportul nostru strămoșesc la capitolul respect pentru istorie decât aberantele răufăcătorii spre care ne împingea rollerismul. Din sfera exemplurilor foarte concrete — dacă mai este nevoie — citească cine dorește și cuvîntul de încheiere al lui Mihail Roller la consfătuirea din 1950 a istoricilor medievști privind editarea corpusului de docu-

mente medievale și va găsi acolo următoarele incredibile cuvinte: „Documentele vor arăta în ce măsură, prin activitatea lor, Ștefan a fost mare și Mihai a fost viteaz“ („Studii și cercetări de istorie medie“, I, 1950, 1, p. 66).

În conștiința românească, Ștefan și Mihai — ca și alți mulți mari voievozi, conducători de țară și de oști — erau împlinți de secole ca expresiile cele mai vii ale aspirațiilor de independență și unitate națională, dar proaspătul academician voia să afle abia de atunci încoace în ce măsură fuseseră unul mare și celălalt viteaz. N-am putea ști dacă a aflat pînă la urmă acest lucru — ceasul i-a sunat sfîrșitul la 21 iunie 1958 —, dar daunele pe care astfel de concepții le-au adus istoriografiei și nu numai ei ne sînt prea bine cunoscute. Și nu orice fel de daune, ci pe termen lung.

Pentru că — indiferent în care ipostază — dogmatismul a încercat să grezeze în organismul sănătos al istoriografiei române o inimă bolnavă, care să determine o circulație inversă, cu rostul de a anula identitatea națională sau măcar acea componentă a ei reprezentată de conștiința istorică. Față de această nocivă greșă, reacția de respingere a fost salutară și falsa inimă a fost respinsă, extirpată. Lichidarea dogmatismului în istoriografia românească a fost întregirea firească, în sfera trecutului societății românești, a politicii de independență, de afirmare viguroasă a forței de creație a națiunii române, inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

În noul climat din țara noastră, de-a lungul celor două decenii pe care le-am omagiat în vara acestui an și le omagiem și acum, militanțismul a încetat de a mai avea acea conotație peiorativă pe care i-o conferise dogmatismul. Din umilitoarea situație de „istoric de serviciu“, cercetătorul trecutului a devenit un istoric în serviciul poporului său, un serviciu care îl onorează, îl mobilizează, îl înobilează. Și, mai presus de toate, acest militanțism autentic dă un sens, o funcție social-politică de mare răspundere investigației istorice.

Grație plafonului înalt așezat, prin gîndul și fapta tovarășului Nicolae Ceaușescu, la orizontul afirmării științei istorice românești în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, smulgerea de sub imperiul apăsător al dogmatismului care ne-a încercat atît de mult pînă atunci a marcat începutul unei munci asidue de restaurare a adevărului. Pe această cale ne-a redevenit tuturor foarte clar că poporul român nu a venit aici de aiurea, nu a căzut din cer, că pentru a supraviețui aici, acasă, în străbuna vatră carpato-danubiano-pontică a trebuit să țină piept valurilor migratoare și să înfrunte imperiile pofticioase, vinovate ale vremii, că aspirația spre unitate statală și națională avea rădăcini adînci și justificări legitime, iar împlinirea acestui vis, la început vremelnică, apoi definitivă, nu a reprezentat o anexiune teritorială, ci justiție națională inexorabilă, că mișcările iluministe, democrat-revoluționare au avut și aici, la noi, rezonanțe puternice, dar au fost înăbușite cu forța armelor de reacțiunea străină, că România întregită nu era un stat imperialist, ci unul jefuit și dominat de puterile

imperialiste, că eroii de la Mărășești, Mărăști, Oituz n-au servit o cauză vană, ci existența neamului, că socialismul românesc a fost unul dintre cele mai timpurii, că partidul nostru comunist a fost dirijat greșit o vreme din afară și, împotriva voinței sale, a fost abătut de Comintern de la adevărata sa misiune revoluționară națională, că — în ajunul celui de al doilea război mondial — România — ciuntită și părăsită de toate puterile Europei, rămasă fără nici un sprijin extern — a fost aruncată practic în brațele Germaniei hitleriste, că istoricul act de la 23 August 1944 — săvârșit în condiții internaționale favorabile, bine fructificate de insurgenți — a fost opera poporului român însuși, că, în mod nemeritat, România, care-și aruncase toate forțele umane și materiale în războiul antihitlerist, nu a căpătat statutul de cobeligeranță la Conferința de Pace de la Paris și cite alte pagini de autentică istorie — așa cum a fost ea — n-ar mai putea fi, în continuare, enumerate !

În mod deosebit doresc să precizez și să subliniez apăsător că de toate acestea a avut și are a beneficia, în primul rând, predarea istoriei în școala noastră de toate gradele pentru că, din 1965 încoace, la ora de istorie — oriunde în țara noastră — se face istoria *așa cum a fost ea*, pentru că în anii Epocii Nicolae Ceaușescu întiiul mare și adevărat profesor de istorie al națiunii ne-a fost și ne este mult respectatul conducător al partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

La ora de istorie unică și unitară pe care din 1965 pînă astăzi ne-a predat-o și ne-o predă sistematic tovarășul Nicolae Ceaușescu prin expuneri, cuvîntări și repetate luări de poziție, am fost cu toții prezenți și, practic, prin timp ne-am redobîndit toate îndreptările de care atîta vreme fuseserăm lipsiți.

Și — dacă mai este nevoie — dați-mi voie să mai afirm și aici că anilor care au urmat Congresului al IX-lea al P.C.R. le aparține și restabilirea locului ce i se cuvine ISTORIEI în învățămîntul nostru, scoaterea obiectului istoriei din situația de Cenușăreasă a învățămîntului pe care a avut-o un timp pînă în 1965. Ne amintim prea bine cu toții de acest lucru !

Din motivele de mai sus și din multe altele care ar mai putea fi invocate să ne bucurăm cu toții de faptul că îndreptările aduse istoriei în anii Epocii Nicolae Ceaușescu au repus cu autoritatea cuvenită în circulație ideea de patrie, un timp aproape prohibită sub înfrurirea unui concept greșit despre naționalism, ca și a vechii și atît de discutabilei teze că muncitorii nu au patrie. Aceleași îndreptări ne-au redat cîntecele noastre fascinante de îmbărbătare, de vitejie și de luptă. Acestea toate după o vreme în care toate regretabilele greșeli comise îmbrăcaseră nu numai caracterul ignorării valorilor create de înaintași și moștenite, rînd pe rînd, de atîtea generații, dar și pe acela de a substitui firii noastre un alt spirit. Aceea a fost perioada în care o anumită așa-zisă autoritate — numele i-a fost deja pomenit mai sus — își putea permite să cheme oamenii de carte la ordin și *netam, nesam* să-i trimită undeva anume, pe un șantier arheologic, cu misiunea de a des-

coperi numai și numai urme slave, chit că acolo nici vorbă nu putea fi de așa ceva. Aceea a fost perioada în care s-a încercat și s-a reușit din nefericire a se falsifica — vai, cât de păgubitor! — teoriile științifice privind originea poporului și a limbii noastre strămoșești și câte alte probleme de istorie n-au fost falsificate!

Verdictul drept al istoriei a venit însă în ceasul lucidității. În cele două decenii ale demnității noastre, România a devenit Țara Tricolorului, plaiul Mioriței și pentru acestea toate câte au fost și sint meritul revine Partidului Comunist Român, tovarășului Nicolae Ceaușescu, spiritului nou pe care marele bărbat politic l-a introdus și apărât după 1965.

Revirimentul valorificării moștenirii noastre progresiste ne-a apropiat repede după 1965 de ceasul fericit al umplerii Pantheonului neamului, aproape golit o vreme, al umplerii cu marile sale figuri politice, istorice, cu iluștrii săi gânditori și cărturari, cu strălucitele sale personalități științifice, artistice. Să evocăm aici, cu tot respectul și magnifica operă de repunere în drepturi a marilor oameni din trecut, inclusiv pe tărîmul istoriei și istoriografiei. În inima poporului s-a redeșteptat conștiința de sine, amortită o vreme, sentimentul mîndriei naționale constituindu-se într-un puternic factor motor al însăși construcției socialismului.

Partidul Comunist s-a manifestat — în acest context — cu toată vigoarea și a fost recunoscut, în unanimitate, nu numai ca forță revoluționară a schimbărilor sociale ce avuseseră și aveau loc, ci și ca păstrător al glorioaselor tradiții, ca apărător al intereselor supreme de totdeauna ale nației.

Iată o foarte succintă însumare a consecințelor politice — ce-și continuă și-și vor continua multă vreme reverberațiile în societatea noastră — ale restabilirii adevărului istoric în România, act patriotic nepieritor al cărui promotor a fost și este comunistul Nicolae Ceaușescu.

Iată, în același timp, temeiurile fundamentale care îndeamnă pe toți slujitorii frontului istoric din România Socialistă, într-un glas și într-o singură simțire cu întreaga suflare a țării, să omagieze cu deosebit respect alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în calitate de membru titular și de Președinte de Onoare al Academiei Române.

Noi vedem în aceasta expresia cea mai înaltă a prețuirii excepționale pe care inteligențele țării o acordă aceluia care dintre noi toți s-a dovedit și se dovedește mai capabil de a înțelege sensurile exacte ale înaintărilor noastre prin vremi.

Anii care vor veni — o dorim cu toții — vor fi anii unei și mai puternice afirmări a României Socialiste în toate domeniile de activitate, anii făuririi unei istorii noi și tot mai bogate, demnă de fapta înaintașilor și a făuritorilor de azi ai noii societăți, conformă spiritului și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului nostru.

Conduc cu aceeași clarviziune și pasiune revoluționară, comunistă de partidul nostru, în frunte cu Secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întregul popor român va reuși să înscrie cu litere de aur — cu forța de convingere a faptelor — noi și luminoase pagini

în istorie. Și toate acestea îl vor consacra în continuare pe strălucitul nostru conducător nu numai ca pe un cunoscător și iubitor de istorie, ca pe un neasemuit propagator în masele largi a adevărilor nepieritoare ale istoriei mai vechi sau mai noi, dar și ca pe un autentic făuritor de istorie a contemporaneității noastre scumpe, așa precum s-a dovedit, decenii în șir, făuritor de istorie — prin întreaga sa viață și participare la mișcarea revoluționară, la activitatea Partidului Comunist Român.